

2. A Határokat Átszelő Könyvtári Fórum programja

A Határokat Átszelő Könyvtári Fórum (*Transborder Library Forum, Foro*) is indított egy programot az amerikai és mexikói könyvtárak közötti kölcsönzés előmozdítására. Más stratégiára építve, folyóiratcikkek és könyvrészletek szolgáltatására szakosodott.

Első összejövetelét 1990-ben a Foro Dio Ricóban (USA) tartotta, amelynek célja az USA, Mexikó és Kanada könyvtárai közötti együttműködés kialakítása volt. A Foro éves összejöveteleit felváltva az USA-ban vagy Mexikóban tartja, nincs állandó irodája, és nincsenek alkalmazottai. A rendezvényeket lelkes önkéntesek szervezik. Könyvtárközi kölcsönzési programját eredetileg kisebb könyvtárak (egyetemi, orvosi és szakkönyvtárak) igényeinek kielégítésére tervezték. A cél az USA–Mexikó közötti könyvtárközi kölcsönzés növelése, valamint a tevékenység Mexikón belüli ösztönzése volt.

A könyvtárközi kölcsönzés Mexikóban majdnem kizárólagosan helyi szinten működik. 1995-ben néhány könyvtáros kezdeményezte a helyi könyvtárakban nem található folyóiratcikkek beszerzésére irányuló projektet. Ennek keretében jött létre az amerikai–mexikói könyvtárközi kölcsönzési munkacsoport, amely célul tűzte ki a könyvtárközi kölcsönzés erősítését Mexikóban, és az USA–Mexikó között. Következő lépésként kidolgozták a határokat átszelő könyvtárközi kölcsönzés irányelveit. A kísérleti projektben 22 mexikói és 11 amerikai könyvtár vett részt. 1998-ban értékelték a próba-időszakot, az azóta is működő programhoz 49, köztük 39 mexikói és 10 amerikai könyvtár csatlakozott. További 31 mexikói könyvtár nem hivatalosan, időnként vesz részt a programban.

Új kezdeményezések

- 2001 márciusában az Anahuaci Egyetem könyvtárközi célokra felajánlotta weboldalának egy részét. Itt található a nemzetközi program irányelve, a részt vevő könyvtárak címjegyzéke, továbbá egy űrlap a végfelhasználók számára. Az Anahuaci Egyetem Könyvtárának címe: <http://www.anahuac.mx/biblioteca/>. A programokról szóló információk a „Szolgáltatások” menüpontban találhatók.
- A felhasználókkal különböző rendezvényeken ismertetik meg az új lehetőségeket. Ez nagy változás a könyvtárhasználói kultúrában, mivel a felhasználók hozzászoktak a könyvtárosok személyre szóló szolgáltatásaihoz.

A két program jól kiegészíti egymást az olvasók kiszolgálásában:

- A Grupo Amigos keretében könyveket és másolatokat szolgáltatnak, míg a Foro program csak másolatokat nyújt.
- Míg a Grupo Amigos a könyvtárak együttműködésére épül, és kevesebb figyelmet szentel a felhasználóknak, a Foro program bátorítja őket, hogy közvetlenül keressék meg a küldő könyvtárakat.

Mexikóban egyelőre nem gondolkodnak a „falak vagy könyvtárosok nélküli” könyvtárról, de hisznek abban, hogy a felhasználók egyre aktívabb közreműködése alakítja a jövő könyvtárát.

/GUERRERO, Elda Mónica–MATTES, Daniel: *Interlibrary loan in Mexico: two solutions to an age-old problem.* = *Interlending & Document Supply*, 31. köt. 1. sz. 2003. p. 12–14./

(Krizsma Judit)

A King Library lett az év könyvtára 2004-ben az USA-ban

Hat évig tartott 1997-től kezdve, amíg kiöltötték, megtervezték és megépítették San José-ban (California, USA) a városi közkönyvtár központjának és a San José State University könyvtárának „házasságát” egy új épületben. Az épület 27 000 diákot, 1153 oktatót és kutatót, valamint egy 924 950 lakosú, élénk várost szolgál ki. Az év könyvtára elismerést azonban nem annyira az új épület miatt (bár ezért is megérdemelte volna), hanem inkább a városi hatóságok és az egyetemi vezetőség, a két könyvtár vezetése és személyzete közötti „házas-

ság” megvalósításáért nyerte el. Ugyanis a kooperációban elválaszthatatlan két intézmény mindegyike megtartotta saját azonosságát is.

Nem összevonásról van szó, hanem két könyvtár kombinálásáról. Mindketten már 1978 óta küzdenek a költségvetés eróziójával, s egyiküknek sem volt kilátása egy új épület emelésére. Mindkét könyvtár ellátottsága gyengébb, mint bármely társáé Kaliforniában. A házasság kiutat jelent az ebből adódó nehézségekből. A *Martin Luther King*

nevét felvett központi könyvtár a tanulmányi évben hetenként hét napon át 81 órát van nyitva, egyébként pedig 64-et. Az eredmény: növekvő használat és kereslet.

A *King Library* közös tulajdonban van, közösen irányítják, egyetlen online rendszere és közös webhelye van. Az SJPL és az SJSU személyzete együtt dolgozik az adminisztratív, a tájékoztatói, a kölcsönzési részlegben, és ugyanazzal az információs technológiával. Ugyanazzal az olvasójegygyel használható mindkét könyvtár 3600 olvasóhelye, 400 nyilvános számítógépe, 500 laptop portja. Négy oktatólaboratóriuma van, 39 tanulószobája, tinédzserközpontja, gyerek részlege a fő szinten, és sok egyéb szolgáltatása.

A könyvtár egyik bejárata a forgalmas városközpontból nyílik, a másik a campus zöldjéről. Így a *King Library* az egyetem és a város főutcájává vált, amelyet naponta 12 000 látogató keres fel, s amely az életen át tartó tanulás igazi helyszíne. A könyvtárat használó számos diák és gyerek gazdaságilag kiszolgáltatott rétegekből érkezik; számukra a könyvtár jelenti a biztos pontot a pénzügyi kényszer irányította gyakori költözködések között.

Az ötletgazdáknak nem volt könnyű meggyőzni az érintett feleket a közös könyvtárról. A használóknak is mindkét oldalról megvoltak a fenntartásaik. Például az egyetemi körök saját, külön tájékoztatói pontot akartak; amíg egy vizsgálat ki nem derítette, hogy hasonló kérdések érkeznek mind a nagyközönség, mind az egyetemi közösség részéről. A legtöbb nehézséget az információs technológiaért felelős személyzet meggyőzése okozta, míg végül is megegyeztek egy közös, új rendszer (*Innovative Interfaces*) beszerzésében. A korai kritikáknak persze volt alapjuk, hiszen a lehetséges házasságnak mindenki csak a hátrányaival számolt, s nem az előnyeivel.

A városi könyvtárban (*San José Public Library*) sokan úgy vélték, hogy az új központi könyvtár vesztesei a fiókkönyvtárak lesznek. Sikerült azonban meggyőzni őket arról, hogy mivel a központi könyvtár más forrásokból épül, nagyobb esélye van egy fiókfejlesztési koncepció elfogadtatásának. Így is történt: 6 új fiók építését és 14 régi felújítását szavazták meg a polgárok, s máris megnyílt egy új, s rekonstrukció alatt áll négy. Így a fiókkönyvtárak is szervesen kapcsolódnak a *King Library*hoz és az egyetemi könyvtári rendszerhez. A diákok és az oktatók a fiókkönyvtárakon keresztül kérhetik ki az egyetemi gyűjtemény dokumentumait. A hallgatók

és a közönség számára rendelkezésre álló könyveket egy napon belül kiszállítják kérésre a fiókokba; ez év áprilisában 13 650 darabot.

A városi könyvtár munkatársai büszkéké vállalkozó kedvükre. A felmérések azt mutatják, hogy a szolgáltatásokkal való elégedettség három év alatt 12 százalékponttal nőtt. A látogatók előnyben részesítik az önkiszolgálást, s nem kedvelik a „miben segíthetnek?” kérdést. Viszont elvárják, hogy a személyzet egyéb jelekből vegye észre, ha valamire szükségük van, s csak akkor közelítsen hozzájuk. Saját maguk akarnak kölcsönözni, és interneten elvégezni a hosszabbításokat. Kiderült, hogy kevesebb személyzettel is megoldható a kétszeresére növekedett kölcsönzés.

Az egyetemi használóknak jó szolgálatot tesz a városi könyvtár gazdag, 40 idegen nyelvre kiterjedő gyűjteménye; különösen hasznos azoknak a hallgatóknak, akiknek nem anyanyelve az angol. Az egyetemi könyvtár gyűjteményét kb. ugyanolyan mértékben használja a nagyközönség, mint a városi könyvtárát az egyetemi közösség.

A kombinált személyzetben belül az egyetemi ellátásért aggódók különféle lépéseket tettek annak érdekében, hogy ne sérüljön a hallgatók és az oktatószemélyzet iránti elsődleges kötelezettségük. Ennek érdekében számos állásfoglalást és szabályzatot dolgoztak ki, s nagy súlyt fektetnek – az egyetemi vezetőség támogatásával – az „információs írás-olvasás” előmozdítására. A gyűjteményfejlesztést az egyetemi tanszékek bevonásával végzik, s változatos szolgáltatásokkal támogatják az egyetemi munkát.

A két könyvtárigazgató nagyon elégedett azzal, hogy mind a város, mind az egyetem vezetősége intenzíven érdekelt a *King Library* működésében és irányításában. Ugyanakkor úgy vélik, hogy számos érvényes szabályozást fel kell függeszteni annak érdekében, hogy a könyvtár megkaphassa azt a flexibilitást, amely az együttműködés menedzseléséhez szükséges.

Nincsenek még tisztázva a személyzeti kérdések. A működési megállapodás csak annyit mond, hogy elegendő erőforrást kell biztosítani a könyvtár nyitva tartásához. Ugyanakkor a két könyvtár személyzete más-más munkavállalói szervezethez, szakszervezethez tartozik, s külön-külön alkalmazkodik az állandó és ideiglenes dolgozókat (pl. egyetemi hallgatókat). Egyedülálló, hogy minden részlegnek két vezetője van, s ez nehézkesnek tűnhet,

bár az alkalmazott megoldás – amely később akár fel is számolható – nagyban hozzájárult a házasság megszilárdulásához.

Nem ártana a költségvetés növelése, de a városi könyvtár 32,4 millió dolláros és az egyetemi könyvtár 6,8 milliós költségvetésének együttes használata növeli a hatékonyságot. Az előbbi forrásainak csak 12%-át fordította beszerzésre, az utóbbi 22%-át. Az előbbi 356 fős, az utóbbi 82 fős személyzete együttesen ütőképes csapatot jelent, amelynek 35%-a szakképzett könyvtáros.

A kísérlet olyannyira sikeresnek bizonyult, hogy alapjaiban megváltoztatta a város és az egyetem viszonyát. Most mindkét fél azon gondolkodik, miképpen működhetne szorosabban együtt más közszolgálatok terén is.

A campusokon működő egyetemi könyvtárak ki-egyenlítő szerepet töltenek be a lakosság különböző csoportjai között. Ha valaki igazán törődik az emberek nincstelenségéből való kiemelkedésével, aggodalommal szemlélheti, ha a köz- és felsőoktatási könyvtárak évről évre hátrább szorulnak. E könyvtárak együtt járulhatnak hozzá az esélyegyenlőség megteremtéséhez, a demokráciához. Ehhez új modellekre van szükség, olyanokra, mint a San José-ban alkalmazottra, amely a magától értetődőnek vett, s ezért különösebb figyelemre nem méltatott könyvtárat San José ékkövévé tette.

/BERRY III, John N.: *Library of the year 2004: the San José model.* = *Library Journal*, 2004. <http://www.libraryjournal.com/index.asp?layout=articlePrint&articleID=CA423793>

(Papp István)

Digitális megőrzési projekt Németországban

A digitális megőrzés mint közös feladat

A német Kutatási és Oktatási Minisztérium által 800 ezer euróval támogatott Szakértői hálózat a digitális források hosszú távú tárolására (*Network of Expertise in long-term STORage of digital Resources = nestor*) nevű projekt 2003 júniusában hat intézmény közös kezdeményezéseként indult. A hosszú távú megőrzésben különböző szerepet játszó partnerek a következők voltak:

- Német Nemzeti Könyvtár (Die Deutsche Bibliothek) – a projekt vezetője,
- Göttingeni Állami és Egyetemi Könyvtár (Staats- und Universitätsbibliothek),
- Humboldt Egyetem Számítástechnikai és Médiaszolgálat és Egyetemi Könyvtár (Humboldt-Universität, Berlin),
- Bajor Állami Könyvtár (Bayerische Staatsbibliothek, München),
- Múzeumi Információs Intézet (Institut für Museumskunde, Berlin),
- a Bajor Állami Levéltár főigazgatósága (Die Staatlichen Archive in Bayern).

Mint a legtöbb országban, Németországban is a digitális források megőrzése napjaink egyik fontos feladata lett. Bár már korábban is komoly figyelmet fordítottak a fizikai hordozók megőrzésére, mint amilyen a CD-ROM, a digitális kiadványok (pl. elektronikus könyvek, digitális disszertációk, weboldalak) hosszú távú tárolására még nem alakult ki megfele-

lő technológia. Németország szövetségi felépítéséből és a tudományos és kulturális tevékenység tartományi szintű felelősségből következik, hogy sikeres megoldást csak összefogással lehet elérni.

2000-től kezdve folytak a tárgyalások a digitális információk hosszú távú archiválásáról, többek között a könyvári hálózaton belül is. Korábban a figyelem középpontjában a szabványok használata, és az alkalmazásukhoz szükséges feltételek elemzése állt. Ilyen munka volt, amelyet a Digitális Könyvtári Fórum Tervezési Projekt (*Digital Library Forum Planning Project*) keretében a német Oktatási és Kutatási Minisztérium megbízásából végeztek. A digitális könyvtár jövőjét 2010-ig vizsgálták, beleértve a felhasználók változó igényeit, a szükséges infrastruktúrát és a működéshez szükséges technológiát, illetve szervezetet. A végeredmény néhány kiválasztott szakterületre vonatkozó stratégiai terv lett, amelyek között a hosszú távú megőrzés fejlesztése is helyet kapott.

A fentiek nyomán 2002-ben megalakult a *nestor* munkacsoport, amelynek feladata a digitális dokumentumok hosszú távú megőrzésének és elérhetőségének fejlesztésére irányuló munkák koordinálása. Első feladatként az alkalmazásra orientált projekteket tűzték ki az alábbi témakörökben:

- *Általános problémák:*
 - a digitális objektumok gyűjtése és megőrzése (válogatási szempontok, megőrzési politika),